

2016-2017 İNSAN HAKLARI HUKUKU TEK

CEVAP ANAHTARI

OLAY I

X ülkesinde yayımlanan kitabı müstehcen olduğu gerekçesiyle 12.04.2005 tarihinde mahkeme kararıyla toplatılan Z ülkesi vatandaşı Bay S'nin bu karara karşı açtığı dava 17.05.2006 tarihinde aleyhine sonuçlanmıştır. Temyiz mahkemesinin onama kararı 03.03.2010 tarihinde kesinleşmiştir. X ülkesinde 01.01.2010 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere anayasal haklar bakımından Anayasa Konseyi'ne bireysel başvuru yolu açılmıştır. Bay S, X ülkesindeki benzer kararlar ve bu kararlar hakkındaki AİHM içtihatlarını inceleyip yeni başvuru yolunun etkisiz olacağını düşünerek doğrudan AİHM'e başvuru formu hazırlamıştır. Bay S kitabındaki müstehcenliğin sanatının ayrılmaz bir parçası olduğunu ve dolayısıyla ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini; ancak ne ülke mahkemelerinin ne de halkının bunu anlayabilecek kapasitede olmadıklarını belirterek X ülkesinde bu türdeki bütün kitapların serbestçe yayımlanması talebini de başvuru formunda anlatmıştır. Başvuru formunda X ülkesinin resmi dilini kullanan Bay S, forma imza atmayı unutmuştur. Başvuru formu 15.10.2010 tarihinde AİHM'e ulaşmıştır.

Soru: Yukarıdaki olay bakımından Bay S'nin başvurusunu AİHM kabul edilebilirlik kriterlerine göre değerlendiriniz. (25 puan)

Bireysel şikayet başvurusunun AİHM tarafından kabul edilip esas bakımından incelenebilmesi için bazı kriterler bulunmaktadır. Olaydaki başvuru bakımından geçerli olan kriterler ve başvurunun kabul edilebilirliği şu şekilde incelenebilir.

Aleyhine başvuru yapılacak devletin AİHS tarafı olması gerekmektedir. Olayda bu kriter gerçekleşmiştir. **(2 puan)**

Başvurucular birey, birey grupları ya da HDÖ'ler (Hükümetler Dışı Örgütler) olmalıdır. Olayda başvuru bireydir. Bu kriter gerçekleşmiştir. **(2 puan)**

Başvuru konusu hakkın AİHS veya protokollerinde düzenlenen bir hak olması gerekmektedir. Olaydaki hak ifade özgürlüğüdür ve AİHS'de düzenlenmektedir. Bu kriter gerçekleşmiştir. **(2 puan)**

Başvurunun AİHS'e taraf ülkelerin resmi dillerinden biriyle yapılmış olması gerekir. Bay S X ülkesinin resmi diliyle başvuru yapmıştır. Bu kriter gerçekleşmiştir. **(2 puan)**

Başvurunun yazılı yapılmış olması gerekir. Başvuru için AİHM tarafından düzenlenen başvuru formu kullanılmalıdır. Bu kriter gerçekleşmiştir. **(2 puan)**

Başvurucunun mağdur sıfatını taşıması gerekir. Kişinin mağdur sıfatına sahip olabilmesi için önemli ölçüde dezavantajlı bir durumdan mustarip olması aranır. Bay S'nin kitabının toplatılması bu koşulu karşılamaktadır. Bu kriter gerçekleşmiştir. Bay S'nin kendi kitabıyla aynı türdeki bütün kitapların serbestçe yayımlanması talebi ise bu kriter gerçekleşmediği için dikkate alınmayacaktır. **(3 puan)**

İç hukuk yollarının tüketilmesi gerekir. Bu kuralın iki istisnasından birisi tüketilmesi beklenen iç hukuk yolunun etkisiz olmasıdır. İstisnanın somut olayda olup olmadığına AİHM karar verir. Bir başka deyişle iç hukuk yolunun etkisiz olduğu iddiasıyla o yolun atlanıp AİHM'e başvurulabilmesi için AİHM'in bu yönde bir karar vermiş olması gerekir. Oldukça yakın tarihte yürürlüğe girmiş Anayasa Konseyi'ne bireysel başvuru yolunun etkisiz olduğuna dair AİHM tarafından yapılmış bir tespit bulunmamaktadır. Bu kriter gerçekleşmemiştir. (3 puan)

Başvuru formunun imzalanmış olması gerekir. Bu kriter gerçekleşmemiştir. (2 puan)

Başvurunun iç hukuk yollarının tüketilmesinden itibaren 6 ay içerisinde yapılmış olması gerekir. AİHM'e ne zaman ulaştığı değil postaya ne zaman verildiği önemlidir. 6. ayın son günü postaya verilmiş olsa bile geçerlidir. Bu kriterin gerçekleşip gerçekleşmediği bilinmemektedir. (Öğrencinin açıklamayı yapabilmesi aranmaktadır.) (3 puan)

Sonuç olarak başvuru kriterlerinden bazıları gerçekleşmediğinden başvuru reddedilecektir. (4 puan)

OLAY II

ABD Özel Kuvvetleri, uluslararası terör şüphelisi Bay P'yi Katar'da yakalayıp askeri uçakla Avrupa'da M ülkesine iniş yapar. M ülkesinde iki gün kalan uçak buradan ABD'nin Guantanamo üssüne gider. Yolculuk yaptıkları süre boyunca ve durakladıkları yerlerde Bay P üzerinde suyla boğma tekniği, kutu içerisine hapsetme ve diğer stres içeren pozisyonlar da dâhil olmak üzere geliştirilmiş sorgu teknikleri kullanılır.

Soru: Yukarıdaki olay bakımından Bay P'nin hangi devlet(ler) aleyhine ve hangi hak(lar) bakımından AİHM'e başvurabileceğini belirterek mahkemenin olası değerlendirmesini içtihatlarını göz önünde tutarak açıklayınız. (30 puan)

2. Olayda öncelikle hangi devlet aleyhine AİHM'e başvuru yapılabileceği saptanmalıdır. Bir devlet aleyhine AİHM'e başvurabilmek için öncelikle o devletin AİHS'e taraf olması gerekmektedir. AİHS ise bölgesel bir insan hakları sözleşmesi olup yalnızca Avrupa coğrafyasındaki devletler bu sözleşmeye taraf olabilirler. Bu açıklamaya göre olay bakımından ABD ve/veya Katar aleyhine AİHM'e başvuru yapmak mümkün değildir. (10 puan)

M ülkesinin Avrupa'da olduğu bilgisi soruda verilmiştir. Avrupa coğrafyasında AİHS'e taraf olmayan tek devlet Belarus'tur. M ülkesi Belarus olmadığı takdirde AİHS'e taraftır. (5 puan)

Her ne kadar olaydaki ihlal iddiaları AİHS'e taraf olmayan başka bir ülkenin (ABD) ajanları tarafından gerçekleştirilmiş olsa da, AİHS'e taraf devletlerin sözleşmenin 1. maddesinde açıkça ifade edildiği üzere yargı yetki alanında bulunan herkesin sözleşmesel haklarını koruma yükümlülüğü bulunmaktadır. M devletinin ABD ajanlarının kendi ülkesindeki faaliyetlerini bilmediği yönündeki olası iddiası da yine aynı hüküm gereği kabul görmeyecektir. M devleti ABD yetkililerinin gözetiminde bulunan terör şüphelilerinin kötü muameleye maruz bırakıldığı ve istismar edildiği yönünde yaygın bir bilginin mevcut

olduğunu dikkate alarak; ABD ajanlarının bu tür kişileri M toprakları içerisinde alıkoymasını sağlayarak AİHS'e aykırı muamelelere maruz bıraktığının bilincinde olmalıdır. **(5 puan)**

Olayda Bay P birden fazla hak ihlali iddiasıyla AİHM'e başvurabilir. Öncelikle Bay P AİHS m.3'te düzenlenen işkence ve kötü muamele yasağını gündeme getirebilir. Olayda kamu ajanları tarafından gerçekleştirilen ve bilgi alma amacı taşıyan sorgu teknikleri uygulanmıştır. Gerçekleştirilen fiillerin asgari şiddet eşiğini fazlasıyla geçtiği ortadadır. İşkence ve kötü muamele yasağı mutlak bir yasaktır. Bu hakka yönelik bir müdahale otomatik olarak ihlali sonuçlar. Bay P'nin işkence ve kötü muamele yasağı hakkı ihlal edilmiştir. **(5 puan)**

Bay P kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının (m.5) ihlali iddiasını gündeme getirebilir. Sözleşme'ye göre kimse maddede sayılan haller dışında ve yasanın öngördüğü usule uyulmadan kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkından mahrum edilemez. Yakalanan her kişiye, yakalanma nedenlerinin ve kendisine yöneltilen her türlü suçlamanın en kısa sürede ve anladığı bir dilde bildirilmesi zorunludur. Yakalanan herkesin derhal yargıç önüne ya da yasayla adli görev yapmaya yetkili kılınmış sair bir kamu görevlisinin önüne çıkarılması zorunludur. Bay P'nin ABD ajanları tarafından alıkonması ve bu durumun M ülkesinde kaldıkları 2 gün boyunca da sürmesi, sözleşmeye aykırı bir uygulamadır ve maddenin sağladığı usuli güvencelere aykırı olarak gerçekleştirilmiştir. Bay P'nin kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı ihlal edilmiştir. **(5 puan)**

Bay P AİHS 6 No'lu Protokol'ün 1. Maddesiyle bağlantılı olarak 2. ve 3. Maddelerindeki haklarının ihlalini gündeme getirebilir. Söz konusu protokol barış zamanında ölüm cezasını kaldıran protokoldür ve AİHS'e taraf her devlet bu protokole de taraftır. Bay P'nin M ülkesinden transfer edilmesi esnasında, ABD'de yapılacak yargılamaların ardından ölüm cezasına çarptırılması hususunda önemli ve öngörülebilir bir risk bulunmaktadır. Bay P'nin AİHS P-6 m.1 ile bağlantılı olarak m.2 ve m.3'te düzenlenen hakları ihlal edilmiştir. **(Bonus 5 puan)**

OLAY III

Bayan F hapis cezası gerektiren bir suçun şüphelisi olması nedeniyle gözaltına alınmıştır. Kendisine hangi gerekçeyle gözaltına alındığı derhal bildirilmemiş ve yakınlarına haber vermesine izin verilmemiştir. Kendisine gözaltı gerekçesi iki gün sonra bildirilmiş ve yakınlarına haber vermesine izin verilmiştir. Tutulduğu merkezde mevcut personelin o sırada büyük bir uyuşturucu operasyonunda görevli olması nedeniyle Bayan F, 6 gün daha gözaltında tutulmuştur.

Soru: Yukarıdaki olay bakımından Bayan F'nin hangi hak(lar) bakımından AİHM'e başvurabileceğini belirterek mahkemenin olası değerlendirmesini içtihatlarını göz önünde tutarak açıklayınız. (30 puan)

Olayda Bayan F'nin fiziksel özgürlüğüne bir müdahale söz konudur. Bu bağlamda AİHM başvurusu kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı (md. 5) kapsamında yapılacaktır. **(3 puan)** Madde bireylerin özgürlüklerinden keyfi olarak mahrum bırakılmamalarını güvence altına almaktadır. **(2 puan)** Maddenin ilk fıkrasında yasalar tarafından öngörülen usullere

uyulmak kaydıyla kişinin özgürlüğünden mahrum bırakılabileceği haller sınırlı sayımla saptanmış, mahkeme de içtihatlarında bu halleri sınırlayıcı biçimde yorumlamıştır. **(4 puan)**

Sözleşme madde 5, özgürlüğünden mahrum bırakılan kişilerin birtakım haklarını da güvence almaktadır. Maddenin ikinci fıkrasına göre alıkonulan kişiye işlemin gerekçesi derhal bildirilmelidir. **(3 puan)** Bilgilendirmenin derhal yapılacak olmasını mahkeme birkaç saat gibi kısa bir süre olarak kabul edilmektedir. Bununla beraber süre, her somut olayın özelliklerine göre değerlendirilmektedir. **(2 puan)** Bildirim kişinin anladığı bir dilde yapılmalıdır. **(Bonus 2 puan)** Olayda Bayan F'ye gözaltı gerekçesinin iki gün sonra açıklanması AIHM standartlarına aykırıdır. **(2 puan)**

Gözaltına alınan kişinin derhal yargıç önüne çıkarılması 5. maddenin güvence altına aldığı haklardan bir diğeridir. Kişinin yakalanmasının ardından yargıç önüne çıkarılmasına kadar geçen sürenin ne kadar olması gerektiğine ilişkin sözleşme metninde azami bir süre öngörülmemiş, "derhal" ifadesine yer verilmiştir. **(3 puan)** Mahkeme gözaltı süresine ilişkin değerlendirmesini somut olayın koşullarını inceleyerek yapmaktadır. Kimi durumlarda bir güne ulaşmayan gözaltı süreleri sözleşmeye aykırı bulunmuş, kimilerindeyse dört güne ulaşan sürelerde ihlal tespit edilmemiştir. Mahkemenin ihlal kararı vermediği en uzun süre olağanüstü hal koşullarında yedi güne varan gözaltı süresi olmuştur. **(2 puan)** Bayan F'nin 8 günlük gözaltı süresi mahkemenin içtihatları doğrultusunda sözleşmeyi ihlal eder niteliktedir. Dolayısıyla uyuşturucu operasyonu yapıldığı gibi bir gerekçeye dayanılarak gözaltı süresinin uzamış olduğu savunması da geçerli olmayacaktır. **(2 puan)**

Özgürlüğünden mahrum bırakılan kişilerin yakınlarına haber verilmelidir. **(4 puan)** Sözleşmenin 5. maddesinde buna dair bir düzenleme bulunmamakla beraber mahkeme içtihatları ile bu hakkı tanımış durumdadır. **(1 puan)** Dolayısıyla Bayan F'nin yakınlarına haber vermesine izin verilmemesi de kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlalini oluşturmaktadır. **(2 puan)**

Sözleşmenin 5. maddesine aykırı olarak yakalanan ya da tutulan herkes tazminat isteme hakkına sahiptir. Bayan F tazminat isteme hakkına sahiptir. **(Bonus 1 puan)**

METİN SORUSU

Magna Carta Libertatum'un kamu hukuku açısından önemini açıklayınız.

Magna Carta Libertatum adıyla bilinen ve 1215'te İngiliz kralı ile baronlar arasında bir anlaşma niteliği taşıyan Büyük Şart, insan haklarının tarihsel gelişiminde özel bir yere sahiptir. Söz konusu belge aslında İngiltere'de dönemin kralı ile soyluları arasındaki güç çekişmelerinin bir ürünüdür. Magna Carta, İngiltere'de 17.yüzyılda yaşanan parlamento ile krallar arasında yaşanan egemenlik çekişmelerine kadar hatırlanmamıştır. Bununla beraber güçlenen İngiliz burjuvazisi ve onun sözcüsü konumundaki parlamento açısından krala karşı savaşta ve özellikle 18.yüzyılda İngiltere'nin Amerikan kolonilerinin "temsilsiz vergi olmaz" sloganında söz konusu belge yeniden ve romantik bir biçimde yorumlanarak canlandırıldı. Magna Carta'nin özgürlüğü güvenceye alan bir belgeye dönüşmesi, daha doğrusu bu şekilde yorumlanması ancak bundan sonra gerçekleşen bir gelişmedir. Yaşanan bu dönüşüm, tarihi bir belgenin zamanla toplumsal hareketlere esin kaynağı olmasına önemli bir örnektir. **(5 puan)**

İnsan hak ve özgürlüklerinin iç hukuk bağlamında devlet karşısında garanti edilmesinde Kara Avrupası'nda doğan ve gelişen aydınlanma ideolojisinin önemine dikkat çekmek gerekir. Magna Carta ile kilisenin kurumsal varlığı güvence altına alınmış, özgür insanlar için güvence altına alınan haklar sıralanmıştır. 12.madde ile kralın olağan dışı vergi alması Genel Meclisin onayına bağlanmıştır. 39.maddede haksız yakalama ve keyfi tutuklamaya karşı güvence öngörülmekteydi. Yargının tarafsızlığı, orantılı ceza gibi güvencelerin yanı sıra barış ve özgürlüğe saygı göstermeyen krala karşı baronlara birlikte harekete geçme hakkı tanınarak “direnme hakkı”nın yazılı bir belgeye geçtiği görülür. Bu belge ile kral ile baronlar arasında bir nevi yetki paylaşımına gidilmiş ve kralın vergi konusunda yetkisi kısıtlanmıştır. Baronların yer aldığı Genel Meclis (Magnum Concilium Regis) 25 kişiden oluşan bir danışma kurulu özelliğindedir ve söz konusu kurul, hem kralın hem de kralın memurlarının işlemlerini denetleme hakkı kazanıyordu. Yukarıda da belirtildiği gibi Magna Carta öncelikle feodal ilişkileri düzenleyen kral ile feodal beylerin yetkilerini, haklarını ve yükümlülüklerini belirleyen bir belgedir. **(10 puan)**

Özellikle kralın üzerinde bir hukuk olduğunu ortaya koyması ve kralın da bu hukuka uygun hareket etmesi gerektiğini belirtmesi açısından hem sınırsız monarşiye dayanan egemenlik anlayışını kırması hem de hukuk devleti adına bir adım atması açısından önemli bir belgedir. **(Bonus 2 puan)**

İnsan hakları ile ilgili olarak da; lordlarla ilgili olmasına karşın her özgür insanın diğer özgür insanlara saygı göstermesi ilkesini getirmesi, kişi dokunulmazlığı ve güvenliği ile ilgili olarak tanıdığı haklar, hak ve adaletin yerine getirilmesinin geciktirilemeyeceği ve ertelenemeyeceğine ilişkin adil yargılanma ilkesinin benimsenmesi, cezaların orantılı olması ilkesine yer vermesi, keyfi vergi uygulamasına son vermesi ve serbest ticaret özgürlüğünü tanınması da ilerideki insan hakları mücadelelerinde yol gösterici olmuştur. **(Bonus 2 puan)**